

אמר אבוי: ליזיל מרי דספרא, ויהב ליה לבר מחוזא תמנן זוזי. בעל הספר ישלם לבר מחוזא שמונים זוז מתוך המאה ועשרים שהוא שילם על הספר, ושקיל ספריה ויטול את ספרו ממנו. ואזיל בר מחוזאה ושקיל ארבעין מפפונאה. הבר מחוזא יטול את יתר הארבעים זוז שלו מהפפונאה שמכר לו את הספר במאה ועשרים.

מתקיף לה רבא: השתא לוקח מננב עשו בו תקנת השוק, לוקח מלוקח מיבעיא? אם עשו תקנת השוק למי שקונה מהגנב שהוא גובה מהבעל הבית את מה שהוא שילם כדי שלא יצטרך להתדיין עם הגנב, כל שכן שיש לעשות תקנת השוק למי שקנה מהקונה מהגנב. ומדוע לא ישלם בעל הספר לבר מחוזא את כל המאה והעשרים זוז שהוא שילם עבור הספר ולא יצטרך להתדיין עם הפפונאה שמכר לו?

אלא, אמר רבא: ליזיל מריה דספרא, ויהיב ליה לבר מחוזא, בעל הספר ישלם לבר מחוזא מאה ועשרין זוזי, ושקיל ספריה, יטול ממנו את ספרו. וליזיל מרי דספרא, ולישקול ארבעין מפפונאה, ותמנן מנרשאה. בעל הספר יגבה מהפפונאה את הארבעים זוז שהוא הרויח על הספר, ואת השמונים הזוז הנותרים יגבה מהגנב הנרשאה שמכר את הספר והרויח עליו שמונים זוז.

נסדקה חבית של דבש, והחל הדבש לזוב ממנה, ומחירו של דבש יקך ממחירו של יין.

ושפך זה, בעל חבית היין, את יינו, והציל את הדבש, על ידי ששפכו לתוכו, לחבית היין שרוקנה כדי לקלוט את הדבש היקר.

אין לו לבעל היין ליטול את מחיר יינו קטו-ב ששפך כדי להציל את הדבש, אלא רק נוטל את שכרו המגיע לו עבור טרחתו בהצלת הדבש [וכן את התשלום עבור החבית].

ואם אמר בעל חבית היין במפורש: אציל את הדבש שלך על ידי שאשפוך מהחבית את ייני, ואתה נותן לי דמי היין שלי, חייב ליתן לו את דמי יינו, שהרי התנה על כך במפורש.

שטף נחל המורו וחמור חבירו, והיה החמור שלו יפה רק מנה, ושל חבירו היה שוה מאתיים, והניח זה את שלו החמור השוה מאה, והציל את החמור של חבירו השוה מאתיים, אין לו אלא שכרו על טרחתו בהצלה.

ואם אמר לו: אני אציל את שלך, ואתה נותן לי את שלי, חייב ליתן לו:

גמרא:

ודנה הגמרא, מדוע המציל את הדבש אין לו אלא שכרו:

מתניתין:

שנים שהיו מהלכים בדרך, זה בא בחביתו של יין, וזה בא בכרו של דבש.

להטריח את הקונים שלא ידעו שהמוכר שלהם קנה מגנב, שיצטרכו לגבות מהגנב ומהמוכר,

ומעוֹת בידו, ובא אַנֶם כַּנְגְרוֹ ועומד ליטול ממנו את מעותיו, לא יאמר הרי פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללים על מעות הללו. ואולם, אם אמר כך, דבריו קיימין.

ומתרצת הגמרא: **הכא**, כברייאת השניה, האומרת שבדיעבד דבריו קיימים, **במאי עסקינן**, בשיכול להציל את מעותיו מן האנס.

אך תמהה הגמרא: **אי בשיכול להציל, לכתחלה אמאי לא יאמר?**

ומתרצת: **בשיכול להציל על ידי הדחק**, ולכן רק בדיעבד דבריו קיימים, אך לכתחילה לא יאמר כך.

אך עדיין תמהה הגמרא: **וכל היכא דאיכא הפסידא [לכתחלה לא יאמר]**?⁽¹⁾

והתניא: הרי שהיו לו ללוי עשר חביות של **טבל טמא** [כגון יין שהיה מעשר ראשון, והיה טבול לתרומת מעשר, וכיון שהוא טמא הרי תרומת המעשר שתופרש ממנו אינה ראויה ליתן לכהן לשתייה, אלא רק יכול הכהן לזלפה לריח טוב בביתו], **וראה הלוי אחת מהן שנשברה או שנתגלתה**, אומר: **הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה!**

ובשמן לא יעשה כן, מפני הפסד כהן. כי יש שימוש לכהן בשמן טמא להדליקו למאור, ואם יפריש את השמן שבחבית הסדוקה לתרומת מעשר, יפסיד הכהן את השמן. אבל אם היה בחבית יין טמא, הוא אינו שוה

ואמאי? הרי **לימא ליה המציל**: אני, מהפקירא קא זכינא בכל הדבש, כי דבר ההולך לאיבוד הפקר הוא אפילו בעודנו בידי בעליו, שהרי **מי לא תניא**: הרי שהיה אדם **טעון כדי יין וכדי שמן**, וראה שהן **משתברות** וילכו היין והשמן לאיבוד, לא יאמר: הרי זה תרומה ומעשר על פירות טבל שיש לי בתוך ביתי! **ואם אמר כן**, לא אמר **כלום**, כיון שמעתה אין היין והשמן שלו.

ומוכח מברייאת זו, שדבר ההולך לאיבוד אינו שייך עוד לבעליו אלא הפקר הוא.

ומתרצת הגמרא שבמשנתנו מדובר באופן שאין הדבש הולך לאיבוד, על אף שנסדקה החבית וזב ממנה מעט דבש.

וכמו שמצינו **כדאמר רבי ירמיה**, במקום אחר, שיבואר להלן, **כשעקל בית הבד כרוך עליה**, וכתוצאה מההידוק של החבית על ידי ה"עקל של בית הבד", אין השמן נשפך מהחבית אלא רק מנטף ממנה קצת. **הכא נמי**, גם בכד של דבש במשנתנו, מדובר בה באופן שאין הדבש נעשה הפקר, על אף שנסדק הכד, **כשעקל בית הבד כרוך עליה**, ומונע את שפיכת הדבש מהכד.

ודנה הגמרא בדברי חברייאת: **ואם אמר** שיהיה היין או השמן שבחביות המשתברות תרומה או מעשר על הטבל שבביתו, **לא אמר כלום**.

ותמהה הגמרא: **והתניא, מי שבא בדרך,**

1. רש"י ותוספות אינם גורסים כך בגמרא, ועיין בב"ח אות ב'.

ולדבריהם קושיית הגמרא היא על האמור כברייאת שאם אמר, לא אמר כלום, והרי

אלא בעל הבית יטרח. שיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן. (וצריך עיון כיצד יפרש את "לסוף הוכר הגנב" האמור לפני כן).

כהן את הבית, ולא ישקה מהם את בהמתו, ולא בהמת חבירו, שמא ישחטנה ויעבור הארס לאדם שיאכלנה.

וכיון שאינה ראויה לכלום, הרי היא כמי שאינה, וכיצד ניתן להפרישה כתרומה?

ומשנינו: דעבר לה ליינ החבית, במסנת, כרבי נחמיה.

דתניא: מסנת שנותנים בה שמרי יין, והיין מסתנן מהשמרים אל כלי שתחתיה, יש בה איסור לשתות את היין אם נשאר ללא השגחה, משום גילוי. ולכן צריך לכסות גם את המסנת.

אמר רבי נחמיה, אימתי, בזמן שהחבית התחתונה מגולה.

אבל בזמן שהתחתונה מכוסה, הרי אף על פי שהמסנת העליונה מגולה, אין בה משום גילוי, לפי שארס של נחש דומה לספוג, וצף ועומד במקומו.

אך עדיין מקשה הגמרא: לאו איתמר עלה: אמר רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי, לא שנו שאפשר לסמוך על סינון המסנת אלא שלא טרקו, שלא טילטלו ולא עירבו את היין, כגון מסנת הקבועה שאין אדם נוגע בה. אבל טרקו אסור. וכאן הרי כשמסנן את החבית המגולה מתערב היין עם הארס, ואינו מסתנן במסנת.

הרבה לכהן, לפי שאינו ראוי אל לא לזילוף [ולקמן מעמידה הגמרא ביין חדש שאין בו ריח רב, והפסדו של הכהן הוא מעט], ולכן מותר לו להפרישו לתרומת מעשר.

ומוכח שבדיעבד חלה ההפרשה על שמן ההולך לאיבוד, אלא שרק לכתחילה לא יעשה כן מפני הפסד כהן, ולמה שנינו בברייתא לעיל שאם אמר כך, אין בדבריו כלום.⁽²⁾

ועל קושיה זאת אמר רבי ירמיה: אין השמן הזה הולך לאיבוד, אלא רק מטפטף ממנו מעט, כי מדובר כאן באופן כשעקל בית הבד ברוך עליה.⁽³⁾

אך עדיין דנה הגמרא בדברי הברייתא האחרונה: בשלמא חבית שנשברה, הזיא, עדיין ראוי היין לזילוף, ולכן יכול להפרישו לתרומה.

אלא אם נתגלתה, שיש לחשוש שמא שתה ממנה נחש, והטיל בה ארס, למאי הזיא?!

וכי תימא הזיא לזילוף, הרי אי אפשר לומר כן.

והתניא: מים שנתגלו, ויש חשש שהנחש הטיל בהם ארס, הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים, כדי שלא יעבור אדם יחף עליהם, ויכנס הארס באמצעות מכה שיש ברגלו אל גופו, ולא יגבל בהן את הטיט, ולא ירביץ

לתרומה לא אמר כלום, ואם כן, כיצד יכול הוא לתקן את הטבל על ידי הפרשת תרומה על דבר שנחשב כמי שאינו בעין.

בברייתא דלהלן מבואר שלא יעשה כן רק מפני הפסד כהן, אבל בדיעבד זה יחול.

3. עיין בב"ח שמחק את הגירסא ברש"י.

2. הביאור הוא לפי רש"י ותוספות, לפי גירסת הב"ח. ומבאר הב"ח שהנחת הגמרא היא שחבית המשתברת היא כאבודה, וכדלעיל שאם הפרישה

ומשנינן: אין להשהותו כדי ליישנו, כי אתי ביה לידי תקלה, שמא יבואו לשתות יין תרומה טמא.

ומקשינן: אם כן, שמן טמא נמי לא יפרישנו תרומה, שמא אתי ביה לידי תקלה!

ומשנינן: יש לכך תקנה, דמנח בכלי מאוס, ולא יבואו לשתותו.

ומקשינן: יין נמי יש לו תקנה ליישנו, דמנח ליה בכלי מאוס.

ומשנינן: השתא זילוף קא בעי ליה, בכלי מאוס קא מנח ליה?!

ואומרת הגמרא: ותקלה עצמה, אם יש לחוש לה או לאו, תנאי היא.

דהתניא, חבית של יין של תרומה שנטמאת:

בית שמאי אומרים תשפך הכל, ולא קטו-א ישהנה, שמא יבוא לידי תקלה לשתותה.

ובית הלל אומרים תעשה זילוף.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אני אכריע: אם נטמאה בבית תעשה זילוף, כי לא ישהו אותה, ובשרה, תשפך הכל, כולה מיד, כי אם ישהנה עד שיביאנה לביתו יש לחוש לתקלה, שיבוא לשתותה.

איכא דאמרי, בישן תעשה זילוף, ובחדש תשפך הכל.

אמרו לו: אין הכרעה שלישית מכרעת.

והיינו, אין אתה רבי ישמעאל מכריע הכרעה ממוצעת כדברי שניהם, אלא דעת עצמך, החולקת עליהם, אתה אומר, שהרי בית

ומשנינן: התב, בחבית מגולה, נמי, אפשר דמנח מידי, כמו בגד אפומא דחביתא דשפי ליה, על פי החבית ושופך את היין בנחת, מבלי שיתערב בו הארס.

ומקשה הגמרא, אם מעמידים אנו את הברייתא של עשר חביות לפי רבי נחמיה, תיקשי:

ולפי רבי נחמיה, (מטמא אטמא) מי תרמינן?

והתניא: תורמין מן הטמא על הטמא, ומן הטמא על הטמא, ומן הטמא על הטמא. אבל לא מן הטמא על הטמא.

רבי נחמיה אומר: אף מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל דמאי!

ומשנינן: הכא נמי מדובר בשל דמאי.

אמר מר: ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן.

ודנה הגמרא: מאי שנא שמן שלא יעשה כן משום הפסד כהן דראוי להדליק, יין נמי ראוי לזילוף.

וכי תימא לתרץ שזילוף לאו מילתא דחשיבות היא.

והאמר שמואל משום רבי חייא: שותין מלוג יין בסלע, ואילו מזלפין מלוג בשתיים סלעים. כלומר, שהנאת הזילוף היא יותר מהנאת שתיה, ולכן יקנה האדם יין יותר יקר לזילוף.

ומשנינן: הכא במאי עסקינן, בין חדש, שאין הנאת זילופו חשובה.

אך עדיין תיקשי, והא יין חדש ראוי לישנו!